

I dette nummer bl.a.:

- Etik i arbejdet med handicappede, et portræt • Strandparkløbet
- Frivillighed og netværk • Ulighed i sundhed
- En fantastisk kagebog inspireret af mødet med mennesker med handicap

LEV Københavns Kommunekreds

B E S T Y R E L S E N

Formand	Danielle Pröschold, Tonemestervej 3, 2400 København NV Tlf. 40 13 70 16 . E-mail: danielle@proschold.dk
Næstformand	Anette-Marie Frimann-Jensen, Hvedevej 32, 2700 Brønshøj Tlf. 38 89 20 23 . E-mail: olesen@jensen.mail.dk
Kasserer	Eva Gjøe, Højmoselvej 10, 2400 København NV Tlf. 39 66 18 56. E-mail: gjoe@email.dk
Sekretær	Birte Lynghøj, Ole Borchsvej 18, 2500 Valby Tlf. 36 17 64 15 . E-mail: lyngjens@outlook.com
Bladsekretær	Egon Pedersen, Emdrupvej 139, 2400 København NV Tlf. 39 69 38 06 . Mobil 20 85 38 06 E-mail: slet@kantorparkennet.dk
Webmaster	Per Jonasson, Panumsvej 21, 2500 Valby Tlf. 36 45 40 43 . E-mail: per@valby.eu
Bestyrelsesmedlem	Gitte Svarre, Holmbladsvænge 1, 1., 2300 København S Tlf. 20 74 27 63 . E-mail: louisemalene@webspeed.dk
Bestyrelsesmedlem HB-medlem	Steen Stavngaard, Monrads Allé 46, 2500 Valby Tlf. 36 46 37 83 . E-mail: ss@sag.dk
Bestyrelsesmedlem	Vibeke Holscher, Apollovej 18, 2720 Vanløse Tlf. 28 91 38 52. E-mail: vh@nh-lndskab.dk
<hr/>	
Redaktør *)	Lasse Rydberg, Borgmester Jensens Allé 31 A 2100 København Ø . Tlf. 35 38 46 90 E-mail: lasse-ellen@comxnet.dk
Kritisk revisor *)	Mogens Rasmussen, Dublinvej 4, 2300 København S Tlf. 32 58 98 94/61 79 98 94 . E-mail: tana@vip.cybercity.dk

* Er ikke medlemmer af bestyrelsen, men medlemmer af Kommunekredsen

I N D H O L D

Lederen. Af <i>Danielle Pröschold</i>	side 5
Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd. Et portræt. Af <i>Lasse Rydberg</i>	side 7
Strandpark løb på Amager Strandvej. Af <i>Heidi Huulgaard</i>	side 12
Frivillighed og netværk. Af <i>Lasse Rydberg</i>	side 17
Ulighed i sundhed. Fra et møde i LEV-Gentofte. Af <i>Lasse Rydberg</i>	side 23
Ulighed i sundhed. Samtale en sommeraften. Af <i>Lasse Rydberg</i>	side 27
Livretter til alle madelskere. Kogebog inspireret af mødet med mennesker med handicap. Af <i>Lasse Rydberg</i>	side 31
Julegaver fra LEV København.....	side 35
Debataften: Vejen til bedring hos udviklingshæmmede med stress, angst og sorg samt psykiske lidelser. Oplægsholder: Hanne Veje	side 36

ANNONCER, SATS OG TRYK

Rosengrenen ApS · Hovedgaden 8 · 8670 Låsby
Tlf. 86 95 15 66 · kl. 8.30-12.00 og 12.30-15.00 · Mail: info@rosengrenen.dk
– hvortil alle spørgsmål vedr. annoncer bedes rettet.

Udgivelsesplan

Her er der en oversigt over LEV Københavns udsendelser samt deadline for aflevering af stof. Tag denne plan med i jeres planlægning, så skaffer I jer adgang med oplysning om arrangementer og lign.

	Vi skal have dit bidrag senest	Udgives
Blad nr. 4	6. oktober 2015	November
Blad nr. 1	19. december 2015	Januar 2016

Leder

Af Danielle Pröschild
formand for
LEV København

I skrivende stund er den her endelig, sommeren, som vi har ventet længe på i år. Foråret var langt, vådt og koldt, der var dage med sol, men de kom og gik hurtigt igen, men nu er den her, sommeren.

Måske er den et sindbillede på fremtidens handicappolitik. Valget er overstået, man kan ikke påstå, at handicappolitik var på dagsordenen i valgperioden. DH og Handicaprådet i København afholdt et meget velbesøgt valg møde i Landstingssalen på Christiansborg. 200 deltagere var mødt op denne aften for at høre "handicappolitisk valgflæsk", og det var, hvad vi fik. Alle de indbudte politikere var lyttende, interesserede og åbne over for de mange kommentarer fra salen. Om aftenens publikum fandt ud af, hvor krydset skulle sættes kan man kun gisne om. Men forhåbentlig fik alle bedre forudsætninger for at sætte krydset ved et parti, der prioriterer handicappede i deres politik. Valget er slut, og vi har fået en Venstreregering. Hvad det kommer til at betyde for LEVs målgruppe, det vil tiden vise.

Umiddelbart er jeg bekymret, men hvem ved, måske bliver det også sommer for handicappolitikken.

Måske finder politikerne en god løsning på ledsagerproblematikken.

Måske har man nået bunden med hensyn til kommunernes nedskæringer på handicapområdet.

Måske åbnes der for, at kommunerne kan bygge boliger, der er til at betale, til unge mennesker med udviklingshæmning på kontanthjælp.

Lad os alle håbe på en fremtidig god handicappolitik, så vi kan få noget værdighed og livskvalitet tilbage til området. Vi vil blive ved med at kæmpe for handicappedes rettigheder og holde politikerne fast på deres løfter. Så kan vi gøre ord til konkrete initiativer og forhåbentlig slippe for valgflæsk af den slags, man ikke kan spise.

God sommer

Et lille PS: LEV København afholder informationsmøde den 15. september 2015 i Vanløse Kulturhus om emnet: Vejen til bedring hos udviklingshæmmede med stress, angst og sorg. Kom og hør mere - og bliv klogere på dette emne, som mange pårørende går og bakser med og har svært ved at få hjælp til at få behandlet. (Se side 36-37).

Bodil Frimodt-Møller.

Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget at dets liv i sin hånd (K.E. Løgstrup)

Et portræt af etik i arbejdet med handicappede og af en inspirator, formidler og ildsjæl

Af Lasse Rydberg

I min serie om portrætter har jeg ventet på, at nogen ville gøre mig opmærksom på en medarbejder i en forvaltning, der er inspirerende og medvirker til at sætte ny standard for omsorgsudøvelsen, hvad det nu rummer.

Det fik jeg tilfældigt med en mail fra en forældre, der begejstret skrev om et foredrag, han som pårørende havde overværet og gerne ville dele med mig, og dermed med LEV Københavns læsere. Foredraget hed: *Omsorgspligt kontra omsorgssvigt – krydret med selvbestemmelsesret*. Det lød ikke umiddelbart.
Fortsættes side 8

delbart ophidsende, men jeg bed på, fulgte op på emnet, og der åbnede sig en verden, der ville sætte ny standard for den måde man som medarbejdere forvalter omsorgen for særligt udsatte, ikke gennem regler og påbud, men ved at gå ind i dialog og den deraf udviklede vejledning og rådgivning.

Jeg mødte foredragsholderen *Bodil Frimodt-Møller* den første sommerdag. Hun har for længst sørget for, at jeg ikke kan undslå mig for at være uforberedt, hun har givet mig lektier, der i sit omfang er stof til mange artikler. Det bliver ikke et portræt af en persons faglige virke i tider, men om en person i forvaltningen, der brænder for et projekt, der handler om etik i medarbejders arbejde med mennesker med handicap i bo- og væresteder.

Bodil Frimodt er jurist og hun siger, at når der er spørgsmål til konkrete dilemmaer på bo- og dagcentre, så er der et juridisk svar, men spørg mig ikke altid, for der er også andre svar, der udvikles i dialog. Det spændende for mig med at mødes med Bodil Frimodt, er, at hun ikke arbejder på myndigheds-siden (hvor der træffes afgørelser), som man kan forestille sig en jurist ville være, men på udfører-siden, hvor man udmønter af de afgørelser myndighederne træffer, fx visitation. Bodil-Frimodt er juristen med rolle som vejleder og rådgiver over for bo- og dagcentre.

En etisk kodeks for det socialpædagogiske arbejde

Omkring 2008 udarbejdede forvaltningen en etisk kodeks med samme overskrift som denne artikels, med en kort præcisering af, at det handler om etik, holdninger og værdier i det socialpædagogiske arbejde. Bodil Frimodt var ikke med til at udarbejde kodeksen, hun blev nemlig ansat nogenlunde samtidig med, at den blev realiseret, men

det blev bl.a. hendes opgave at tilføje det socialpædagogiske arbejde en etisk dimension, at få kommunens etiske kodeks væk fra der, hvor den lå, nemlig under radaren, hvor den ikke var synlig for rigtig mange i deres arbejde. Det er dét, denne artikel skal handle om.

Bodil Frimodt fortæller, at socialpædagogisk arbejde drejer sig om mødet mellem mennesker med dets sårbare relationer, magtforhold og faglighed. I disse forhold kommer man mange gange til at stå med medarbejder i vanskelige etiske dilemmaer, hvor der kan være tvivl om, hvordan man bør handle. Den etiske kodeks er tænkt som en fælles handleramme for medarbejderne i forvaltningens dag- og botilbud. Kodeksen omfatter fire centrale principper, der på den ene side udtrykker et meget positivt menneskesyn og på den anden side rummer en forståelse af de konflikter der kan opstå, og de dilemmaer den enkelte medarbejder kan stå med:

- Respekt for selvbestemmelse
- Hensyn til fysisk og psykisk integritet
- Agtelse for værdighed
- Omsorg for det sårbare liv

Dilemmaer opstår alle steder, siger Bodil Frimodt, de opstår f.eks. når borgeren insisterer på at ville selv og medarbejderen ikke skal blande sig. Dét kan føre til misbrug, overvægt, dårlig hygiejne m.v. Spørgsmålet er, hvornår skal selvbestemmelsesretten respekteres, hvornår er der pligt til at gribe ind? Der er også situationer, hvor de pårørende blander sig (for meget), og hvor medarbejderne oplever en borger, der gerne vil selv men ikke tør eller kan sige fra over for sine pårørende.

Har man ret til at "gå i hundene"

Når vi taler om dilemmaer i forbindelse med

det socialpædagogiske arbejde er eksempler jo ret nærværende for at forstå, hvad de etiske fordringer egentlig er. At man som medarbejder netop holder noget af et andet menneskes liv i sine hænder. Sådan som jeg ser dig behandler jeg dig. Det er derfor nærliggende at få sin forestilling om den anden (beboeren) gjort synlig for en selv og for andre. Med eksempler er fortællingen om konkrete personer, og det er underlagt fortrolighed og regler om tavshed. Men vi kan godt med udgangspunkt i konkrete sager, lave historier der er anonyme men alligevel konkrete.

Bodil Frimodt giver et tænkt eksempel på en beboer, der har en kæreste, der bor uden for bostedet. Vedkommende har behov for hjælp til at dyrke sex med kæresten, og det er personalets opgave. Men når kæresten ikke er der, har beboeren også en kæreste på bostedet, og forventer samme hjælp til at dyrke sex med denne. Dobbeltkærester kan let blive et problem for medarbejderne, og især også når der er tale om ægtefælle og sidespring, hvad man vil kalde det. Her opstår der et moralsk dilemma, men hvem er dilemmaet for? spørger Bodil Frimodt.

I mange år har man debatteret om mennesker har ret til at gå i hundene, gør jeg opmærksom på, og spørger om denne ret stadig er tilstedeværende i nogens praksis. "Nej", mener Bodil Frimodt, og jeg får endnu et eksempel. En beboer har på mindre end et år udviklet et alkoholmisbrug, hvor hun drak mere end en flaske vin om dagen. Hvad kan man gøre? Få hende til at forstå at det er dårligt? Begrænse hendes penge, så hun ikke kan købe vin (hvad der ikke forhindrer hende i at skaffe det)? - Blande vand i vinen (der lader hun sig ikke snyde)? samarbejde med de pårørende, om hvad man kan gøre? Hun var på vej i hundene. Men hvor er grænsen for om-

sorgspligt og omsorgsvigt? Hvornår skal vi handle? Hvornår skal vi tillade os at overskride selvbestemmelsesretten? Det er et kompliceret dilemma, men fastholder man selvbestemmelsesretten som ukrænkelig, har man på en måde ret til at beslutte sig for at gå i hundene.

Bodil Frimodt mener at der er tale om mennesker der ikke kan overskue konsekvenserne for sig selv. De kan falde mellem to stole mellem vores pligt og det vi kan opleve som et svigt, det er et evigt dilemma, som med den etiske kodeks har fået en ramme og redskab. Man skal måske ikke spørge juristen først men finde en løsning gennem vejledning, rådgivning og ikke mindst i dialog (også med juristen).

Bodil Frimodt beskriver dilemmaet meget præcist ved at sige, at forsorgen tidligere med bistandsloven kunne beskrives som livstiltrettelæggelse til nuværende lovgivning, hvor man kan beskrive forsorgsudvelsen som livshjælpende. Det rejser spørgsmålet om, at vi altid skal respektere borgerens ret til selvbestemmelse, og hvordan stemmer selvbestemmelsesretten overens med pligten til at drage omsorg. Disse spørgsmål trænger sig på i de etiske dilemmaer, medarbejderne møder i det daglige arbejde. "Der har vi set", siger Bodil Frimodt, "at der kan være behov for en dialog på tværs af centrene og forvaltningsenhederne".

Etisk dialogforum – en nyskabelse

"Nødvendigheden af en dialog om det etiske i arbejdet med borgerne, viser sig tydeligt i spændingsfeltet mellem selvbestemmelsesretten og omsorgspligten. Hvornår er noget en pligt eller et svigt, hvornår er noget overgreb eller en retmæssig forsorgsudøvelse?

Med baggrund i forvaltningsledelsens klare tillidsdagsorden, hvor man ikke tror,

Fortsættes side 11

at nogen udøver magtanvendelse med vilje, og hvor alle helst vil gå hjem fra arbejde med en vished om, at vi har gjort det godt for borgerne, er der lagt op til en åben dialog i forvaltningen”, siger Bodil Frimodt, og fortæller om etableringen af et Etisk Debatforum med en særlig glæde og forventning. Man kan mærke i hendes fortælling om projektet, at det for hende både fagligt (juridisk) og personligt er noget, hun kan se, kan komme til at gøre en forskel.

Etisk Debatforum har det formål at skabe et rum, hvor medarbejdere kan drøfte komplekse, dilemmafyldte og vanskelige sager. Der er ikke tale om at dømme rigtigt eller forkert, det er et forum for etiske drøftelser.

Etisk Debatforum er 25 medlemmer udpeget af borgercentercheferne efter indstilling fra centerchefer og områdechefer – men alle medlemmer kommer fra forskellige tilbud og myndhedsområder. Den brede faglighed skal bidrage til nye perspektiver og handlemuligheder på de etiske dilemmaer,

der uundgåeligt opstår i samspillet mellem medarbejder og borger.

Etisk Debatforum handler om at se på de etiske dilemmaer fra forskellige vinkler, og at finde forskellige måder at give hjælp på, siger Bodil Frimodt, og gøre opmærksom på de fire principper: Respekt for selvbestemmelse, hensyn til fysisk og psykisk integritet, agtelse for værdighed og omsorg for det skrøbelige liv.

De 25 medlemmer er udpeget og rådet har sit første møde i sommervarmen, det er debut og første etape. Vi venter spændt på, hvad der kommer ud af det, hvordan det får betydning for omsorgsarbejdet og for dets faglige side. Kan det løfte kvaliteten af det socialpædagogiske arbejde? Tør de enkelte steder lægge “sit snavsede undertøj frem”, hvad der kan være en nødvendighed, for at få viden og ny selvindsigt. Eller kan Etisk Dialogforum “gå i hundene” på grund af manglende opbakning?

Strandpark løb på Amager

Af Heidi Huulgaard - Strandparkcentret

Tirsdag den 1. september bliver der afholdt strandpark løb for tredje gang, et løb for mennesker med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Det er et dagtilbud for brugere i Københavns Kommune: Center Paletten, Idrætsskolen for udviklingshæmmede og Frederiksbergs dagtilbud "Egegårdsvej", KIFU, samt Skolen på Ryparken, der deltog for første gang.

Strandparkløbet er et nyt tiltag, men har eksisteret under et andet navn (Damhus Løbet) i 30 år, hvor løbet foregik ved Damhussøen.

De nye omgivelser på Amager Strand har givet andre muligheder b.l.a. at lave

to løberuter: en på 2,6 km og en på 4 km. Ved at der er to løberuter, giver det flere brugere muligheden for at deltage, om det er med en hjælper som kan skubbe kørestolen rundt på ruten, eller med en rollator eller helt på egen hånd /gå rundt. Omkring 250 udviklingshæmmede og personaler deltager i løbet.

Løbet går i gang ca. kl. 10.15 med opvarmningen ved Strand Station 3 som idrætsskolen står for. Herefter sættes løbet i gang.

Sidste års løber kom i mål efter 14,34 min. på 4 km, og sidste deltager lige omkring 60 min., så det er med store tidsfor-

Strand

skelle, at der kommer i mål. Det har ikke en stor betydning for alle løbere, hvilken tid man får. Det er fællesskabet og glæden, når målstregen nærmer sig, og der bliver heppet på en. Det giver den helt rigtige stemning af, at være med i et løb, hvor der er plads til en trods sit handicap.

Ligesom ved andre løb, bliver der også delt præmier ud, som er fordelt på denne måde:

- 1. mand og 1. kvinde på lang rute
- 1. mand og 1. kvinde på kort rute
- 1. kørestol på lang rute
- 1. kørestol på kort rute.

For at det kan lade sig gøre har vi haft hjælp fra Amager Senior Klub, som frivillige og de forskellige dagtilbuds ledere til at stå på ruten, dels for at guide den rigtige vej og for at heppe på deltagerne. De udfører et stort stykke arbejde, som gør det muligt at gennemføre løbet.

Det sociale fællesskab er i højsædet

For mange af de udviklingshæmmede handler Strandparkløbet ikke kun om konkurrencen. Løbet er nemlig også en oplagt mulighed for at møde nye og gamle venner på kryds og tværs af de forskellige dagtilbud. Det er der ikke altid plads og tid til i den almindelige hverdag, hvor brugeren er på hver deres dagtilbud.

Tina Rosen Jensen fra Strandparkcentret fortæller: "Det er godt, fordi jeg løber stærkt, men det er hårdt. Jeg er glad for at møde gamle venner, som jeg kan snakke med". Brian Nielsen: "Hvornår skal vi have løb igen? Så bliver jeg nr. 1".

Team Tvilling var med

Ud over de forskellige dagtilbud deltog Team Tvilling sidste år. Tvillingerne Peder og Steen samarbejder og elsker sport. Peder er spastiker og sidder i kørestol og er derfor afhængig af sin bror Steen, når de er ude og deltage i sportskonkurrencer. I 2014 år gennemførte de to brødre Ironman og Christiansborg Rundt sammen med fire andre handicappede. I år er det lykkedes dem at få flere handicappede med til de forskellige sportskonkurrencer, de stiller op til i kørevogne ligesom Peders. Team Tvilling deltager igen i år i Strandpark løbet.

Team Tvillings mission er, at åbne omverdenens øjne for, at handicappede og udviklingshæmmede kan mere, end mange tror, når det gælder sport blandt andet.

Fortsættes side 15

Lige inden starten går.

“Vi kan mere end mange tror”.

Formålet med Strandparkløbet er at skabe fokus på, at udviklingshæmmede og handicappede godt kan og vil ligesom andre dyrke sport, men at mange udviklingshæmmede har brug for pædagoger og hjælpere, for at det kan lade sig gøre.

Det tager måske også bare lidt længere tid, at løbe/gå, men glæden er ikke mindre af den grund, når løbet er overstået. For de fleste deltagere er det med stor begejstring og stolthed af at have gennemført og komme over målstregen.

Team Tvilling ved præmieoverrækkelsen.

Frivillighed og netværk

Venskabsforening som entreprenør, netværk og base i frivillighedsarbejdet

LAVUK Stjernens deltagere i mad- og kagebogsprojekt (læs også artiklen på side 31).

Foto: Erik Seidenfaden-Lassen, Ida Lampe, Nina Lykke Nielsen

Af Lasse Rydberg

Jeg har længe ønsket at møde tilbud for voksne med udviklingshæmning, der arbejder med begrebet frivillighed konkret. Jeg får en dag et praj om, at centret LAVUK Stjernen har skabt en særlig ramme for, at nye typer af mennesker, der ikke er medarbejdere, kan komme ind i brugernes liv og hvordan man kan inddrage civilsamfundet i forskellige samarbejdsprojekter.

Under samtalen med LAVUK Stjernen opstår der et billede i mit hoved: Et lille samfund, en velfungerende landsby, hvor der ligger et tilbud for mennesker med handicap. Alle i landsbyen er meget glade for institutionen, og tilbuddet føler, at den er en vigtig del af byen, der er tale om et gensidig

samspil, alle har glæde af. Hvis tilbuddet har brug for lidt hjælp, et råd, en god ide, et bidrag til hverdagen osv. er der altid en eller flere i landsbyen der kan hjælpe, ligesom tilbuddet løser en vigtig opgave for mange af landsbyboerne.

Venskabsforening som medspiller

LAVUK Stjernen er et dagcenter for voksne med handicap, der består af fire tilbud: Fasanvej – Lærkevej – Borgervænget – Strødamvej. Hvert tilbud er en selvejende institution. Det er nu ikke en beskrivelse af disse tilbud eller af, hvad LAVUK Stjernen grundlæggende er, det skal handle om her,

Fortsættes side 18

men om Venskabsforeningen for LAVUK Stjernen. Venskabsforeningen er i mit billede landsbyen eller samfundet omkring dagcentret, der kan agere i feltet hvor tilbuddet ikke kan, og venskabsforeningen kan være dét der skaber sammenhængskraften.

Det siger noget om samspillet mellem venskabsforening og dagcentret at jeg mødes af fire personer, to fra dagcentret, dens chef *Poul Anthonson* og udviklingskonsulent *Mille Nordstrand* og fra venskabsforeningen formanden *Esben Sønderstrup* og *Camilla Panting*, der er ansat i venskabsforeningen som projektkoordinator. Fra starten af samtalen oplever jeg, at der er stor enighed mellem alle fire, det er mange gange ikke så vigtigt, hvem der siger hvad, som at det bliver sagt.

LAVUK Stjernen adskiller sig fra de fleste tilbud for voksne med handicap ved, at dens enheder er selvejende overordnet ledet af bestyrelser. Selvejende institutioner er født med den særlige selvforståelse, at de så langt som muligt selv sætter dagsordenen for institutionens liv og ledelse, og ved at det er noget der skal forvaltes og forhandles, når der indgås overenskomst og samarbejdsaftale med kommunen. Det er derfor ikke ualmindeligt, at selvejende institutioner kan være særligt eksperimenterende i sin planlægning af stedets muligheder: rammer og indhold.

Venskabsforening som entreprenør

Mille Nordstrand fortæller, at der på det kommunale område er meget fokus på frivillighed i indsatsen over for svagere borgere. Som selvejende institution er der måske en kortere afstand fra en ide opstår til den bliver omsat til handling. Denne vurdering synes at krystallisere sig i skabelsen af en venskabsforening, der står uden for tilbuddene, og som kan agere i feltet hvor institutionen

er udelukket, f.eks. søge midler til frivilligt arbejde, der alene kan søges af foreninger. Et andet aspekt er, at venskabsforeningen kan forsikre frivillige i deres frivillighedsarbejde. Men det vigtigste er, at de frivillige kan forankres et sted, som her i en forening der fungerer som et netværk.

Venskabsforeningen er hastigt voksende, i dag med 100 medlemmer. Den har, fordi den er en for Dansk Sprognævn forening, kunne modtage en §18 bevilling øremærket til socialt frivilligt arbejde – 750.000 kr. har man modtaget over de næste tre år, og har brugt midler til i venskabsforeningen at ansætte en frivillighedskoordinator, Camilla Panting. Det er imponerende at en venskabsforening på kort tid har skabt sig den pondus, det er at være med til at skabe projekter, der fornyr måden, vi knytter frivillige til nye relationer til gavn for brugerne.

Om frivillighed som idé mener Esben Sønderstrup, at det er en vældig kvalitet for brugerne, at der til et dagtilbud er knyttet ressourcestærke pårørende, at det er en kvalitet at andre lever med i stedets liv, ikke kun de ansatte som gør et fantastisk arbejde, men at der udefra er en medleven på en anden måde end det at være ansat.

Projekt kogebog

Man fortæller: Venskabsforeningen er en slags ressourcebank, medlemmerne er alle en slags potentielle frivillige, nogen er sig det bevidst, andre oplever at de helt uventet kan bidrage med noget. For nylig efterlyste man nogen, der havde lyst til at bidrage til et projekt om sansning. Et medlem af venskabsforeningen, der er uddannelsesleder på Hotel- & Restaurantskolen, synes at det er vigtigt, at hans elever oplever, at der er en anden verden man også kan leve i, den verden som livet er som handicappet. Et ti ugers skoleforløb for 48 kokkeelever blev

Poul Anthonson, Camilla Panting, Esben Sønderstrup og Mille Nordstrand.

derfor dedikeret til at lave en kogebog med retter inspireret af - og udviklet til LAVUK Stjernens brugere.

En medarbejder fra LAVUK Stjernen underviste kokkeleverne i, hvad det vil sige at leve med et handicap, om begrænsninger ved at sidde i kørestol, ved at have svært ved at tygge eller synke m.m. Hun gav eleverne en kiks og bad dem spise den uden at bruge tungen og hænderne, det var svært. Pludselig var der en elev der råbte: "der skal skrues op for smagen". Eleverne fik indsigt i at spise med robot, hvor man ofte får hver del af et måltid adskilt i munden, en rødbede, lidt kød, en stump kartoffel osv. Det fik nogle til at se, at hver bid robotten bød på, skulle have en sammensat smagsoplevelse. Sådan kunne historierne fortsætte indtil receptionen, hvor eleverne opdagede, at pedellen havde sat serveringsbordene i

ståhøjde, "ned med dem" råbte de, "dem i kørestol kan ikke se og nå maden".

Det blev til en fantastisk kogebog, og det er meget vigtigt og meget synligt med dens inspirerende opskrifter og mange billeder af processen og af maden. Projektet gav selvværd hos brugerne og gå-på-mod hos venskabsforeningen, som følte at projektet havde brudt en stor mur ned.

Frivillighedsarbejdet er også et værdigrundlag

Det er også vigtigt, pegede alle fire på, at der med frivillighedsprojekter som projektet med kogebogen nedbrydes barrierer mellem handicapområdet og samfundet. Her er der en mulighed for Hotel- & Restaurantskolen som virksomhed, at tage

Fortsættes side 21

et socialt ansvar – det er det man kalder den grønne bundlinje eller CSR (Corporate Social Responsibility), der medvirker til virksomheders image og selvforståelse.

Det er et meget spændende aspekt i frivillighedsarbejdet, at virksomheder kan se sig selv som aktører. Det er her Venskabsforeningen kan se muligheder, fordi den netop omfatter medlemmer, der er ressourcestærke og har mange forbindelser. Venskabsforeningen er i sig selv et netværk, og den forstår at aktivere andre netværk, gennem de enkelte medlemmer, som med uddannelseslederen på Hotel- & Restaurantskolen. Esben Sønderstrup, ser foreningens netværksmuligheder som ringene, der breder sig, når man kaster sten i vandet: nogle kender nogle, pludselig er netværket ikke 100 medlemmer, men rigtig meget større.

Kulturformidling

I efteråret, fortæller man, vil man gå i gang med at rekruttere frivillige til en kulturformidleruddannelse, der skal foregå på Statens Museum for Kunst, med bidrag fra museets kunstfaglige medarbejdere. Der er igen tale om et samskabelsesprojekt, som der var tale om med kogebogen, at skabe flere aktivitetsmuligheder for brugerne, i

dette tilfælde kulturelle oplevelser; kunst, byrum m.m. med tanken om, at få adgang til at opleve omverdenen på nye måder. Kulturformidlingsprojektet handler om at uddanne frivillige til at formidle kultur til mennesker med handicap, men også gøre dem der arbejder med formidling af kunst og indretter byrum opmærksom på, at mennesker med handicap kan have brug for, at formidlerne får ny viden om, hvordan verden ser ud for eksempel fra en kørestol.

Ensomhed og frivillighed

Som led i at udmønte §18 midlerne, fortæller Camilla Panting, at hun indledningsvis lige nu fører samtaler med brugerne for at finde ud af, hvilke problemer de ser, som vi kan løse for dem i forbindelse med frivillighedsarbejde. Indtil videre har samtalerne vist, at ensomhed er en problematik for en del af brugerne. Der er mange måder at modvirke ensomhed, og det er noget af det, man vil arbejde med de kommende år.

Poul Anthonsen oplever frivillighed med et billede; det er flødeskummet på lagkagen, det ekstra der ikke altid kan være der. Men han peger først og fremmest på, at frivillighed sætter fokus på etikken, i arbejdet, og at flere inddrages i dialogen.

Ulighed i sundhed

Hvordan sikrer vi vores børn og voksne med handicap høj kvalitet i sundhedsvæsenet? Kommer de bagerst i sundhedsvæsenets køer eller får en dårligere kvalitet i behandlingen? Og hvordan er du som pårørende med til at sikre, det ikke sker?

Spørgsmål som oplæg til et møde
arrangeret af LEV Gentofte

Af Lasse Rydberg

“Der kommer mange patienter til Hvidovre Hospital fra svære vilkår. Første gang jeg som ung læge oplevede ulighed for folk med forskellige vilkår var, at i Gentofte havde selv de ældre alle deres tænder, men mange patienter, selv unge fra Hvidovre og omegn, havde protese. Tandstatus giver anledning til at se, at der er noget der ikke stemmer”.

Sådan indleder læge, dr. med *Torben Mogensen*, der er lægelig direktør på Hvidovre Hospital, sit foredrag om ulighed i sundhed, men især om ulighed i behandlingen af patienter med forskellig baggrund.

Ulighed er der stadig...

“Ulighed har altid eksisteret, men det er bekymrende, at forskellen mellem rig og fattig er stigende. Gabet mellem de to befolkningsgrupper bliver større – en tydelig stor forskel, hvor der er 10 års forskel i levealder. Jo lavere indkomst, jo mere man ryger, jo mere overvægtig man er, så er man

Lægelig direktør på Hvidovre Hospital Torben Mogensen.

i en risiko, det ved man overalt i verdenen, men det nytter ikke at lukke debatten her”, siger Torben Mogensen, “for så enkelt kan man ikke rubricere mennesker. Problemet er meget mere sammensat, og her kræves det, at sundhedssystemet må forstå sig selv i dets møde med patienterne på en ny og en mere både åben og sammensat måde. For man tror faktisk, at man er gode til at samle dem op, der har det svært, men det er vi ikke”, understreger Torben Mogensen, og fortæller en lille historie om en yngre mand Lars-Simon. Lars-Simon havde et svært liv, drak lidt mere end normalt, røg hash og havde bugspyttbetændelse med store smerter. Han ventede med store smerter og megen ubehag til det blev aften, hvor han med sin store hund kunne dukke op på den afdeling, hvor Torben Mogensen var læge. Der fik han en behandling, sov nogle timer (hunden tog man sig af) og forlod hospitalet. Han ville på ingen måde på skadestuen, hvor han skulle møde for

Fortsættes side 24

at få lægelig hjælp. Han forstod, at de ikke behandlede ham ordentligt, så han ventede til skadestuen lukkede, så vidste han, at han kunne få hjælp på den afdeling han fandt sig tryk ved, og hvor han blev mødt med respekt.

Fordomme en nøgle til forståelse af ulighed

”Når man snakker med patienter der ikke vil på skadestuen”, fortæller Torben Mogensen (der også taler med læger), ”ser man, at der fagligt er opstået fordomme. Om patienter med et oplevet misbrug italesættes den formodning, hvis vi giver dem smertestillende medicin, så kommer de rendende hele tiden. Patienten bliver faktisk udsat for fordomme, og det mærker de. Det er uværdigt, fordi andet end deres sygdom kan diktere behandlingen”.

Torben Mogensen har oplevet, at fordomme bringes videre fra generation til generation af læger, de bekræftes til stadighed i den praksis, hvor fordommene styrer synet på patienten, men der er ikke noget videnskabeligt bevis for det. Men desværre stopper det ikke, fordomme er en af årsagerne at man ikke kommer til bunds i problemet om ulighed.

En af dem der bliver mødt med fordomme er en med svær overvægt – eller folk der er narkomaner – eller folk der er blevet ældre eller gamle. Samlet set kan man sige, at vi her taler om mennesker med lavstatus. Men på hospitalet arbejder man med at gøre det interessant, at alle har samme rettigheder, at indsatsen skal kunne betale sig – men alligevel føler rigtig mange ældre, at der bliver talt ned til dem. Ja, det er ikke ualmindeligt at opleve, at personalet skælder ældre ud.

Fordomme har indflydelse på den måde man behandler patienter på, understreger Torben Mortensen.

Ulighed der forsvandt med kræftpakken

En undersøgelse på Hvidovre Hospital viste, at hvis man ligger i den lave indkomstgruppe eller er ældre, så får man ikke opfyldt samme kvalitetsbehandling som andre. Man glemmer ofte at tage en måling, glemmer medicin. Det er en tendens, at er man pensionist, så får man en ringere behandling. Det er måske en form for ubevidsthed, når man støder på en patient man er lidt usikker på. Disse patienter har en større risiko for at dø af hjerneblødning og hjerte-karsygdomme. – Nogle får en ringere behandling og nogle får en bedre behandling, konkluderer Torben Mogensen, og spørger, er der noget at gøre ved det, og han svarer selv: Ja.

Da kræftpakken blev indført forsvandt forskellen. Pakken rummer faste elementer, og dem skal alle have.

Dermed forsvinder den sociale ulighed, man skal som personale ikke begynde at tænke mere, rammerne og indholdet er fast. Men man bliver også målt på pakkens resultater, der er alle lige vigtige – kræftpakken har haft en social udjævning på behandlingerne.

Faglig højstatus og lavstatus og anden status

Torben Mogensen fortæller, at der i lægeverdenen er høj- og lavstatus områder, der knytter sig til omfanget af forskningsmidler der tilflyder området. Højstatus er at være hjertelæge, hvor der er masser af forskning og forskningsmidler, resultatet er, at antallet af folk der dør af hjerte-karsygdomme er stærkt faldende. Lavstatus er almen medicin, det område der bl.a. tager sig af gamle, der tit dør af lungebetændelse. Med lægefaglig status er der også højstatus patienter og lavstatus patienter. Man kan spørge sig selv om, hvem der har størst interesse hos lægerne.

I socialgeografisk iagttagelse, morede det Torben Mogensen, også med nogen bid, at konstatere, at nord for København boede speciallægerne og syd for København lavstatus patienterne!

Kampen mod ulighed er, at der tages behandlingsansvar

Når vi siger, at det handler om livstilen, er det kun lidt af sandheden. Det vil sige at der bag fordommen er nye muligheder.

Hvad skal man gøre når man er patient, hvad er tricket? Det er afgørende vigtigt, at der er en læge og en sygeplejerske der tager ansvaret – og det handler om konneksion, at sikre en behandlingsplan (som var det en kræftpakke) og sammenhængeplanen. Den der tager ansvaret lader sig ikke tilfredsstille med forglemmelser, manglende henvisninger, udsættelse og andet som man kender som patient og pårørende fra hospitalsverdenen. Man kan godt som patient møde mange læger undervejs, det er OK, blot der er én, der har påtaget sig ansvaret for en i denne behandlingsverden. Torben Mogensen kan ikke dy sig for at sige, og han er jo chef for læger, at læger i Danmark har "verdens korteste arbejdstid", der er mange læger der har fri.

Dialogen er afgørende

Det er vigtigt, at man selv som patient og i mange tilfælde (eller kun i disse) også en pårørende stiller spørgsmål til, hvad der skal ske. Man skal være forberedt på at komme i dialog med læger. Mange læger undskylder sig fri af disse samtaler, de tager tid, jeg har ikke tid, hvis jeg skal... Men forskning viser, at det går bedre når man er i dialog, også tidsmæssigt, i værste fald bruger man et par minutter mere, men der er opnået en større lighed, indsigt og forståelse, der absolut har betydning for patient og pårørende.

Man taler også om den aktiv deltagende patient, der spørger ...var det nu ikke venstre lunge der skulle tømmes for væske (opmærksomheden var lig overledelse) eller patienten der spørger til en pille der ikke var den samme som han fik i går.

Torben Mogensen er modstander af ordet svag patient, de er ikke svage, de kan noget vi skal forstå og udnytte de ressourcer folk har.

Hermed siger den øverste læge, at vi skal møde mennesket med åbne øjne og forstå at sådan som vi ser dem behandler vi dem. Vi skal først og fremmest forstå, hvad det er der gør, at vi ser dem som vi gør, og møde dem som de er med de ressourcer der har.

Handicappede og ulighed

Ud over at der er handicapområder der har en vis status, fordi der er tilflyder forskningsmidler (cerebral parese), så må man sige at de fleste handicappede står som lavstatus patienter.

Når man taler om psykiatrien, så ved man at patienter indenfor dette område dør tidligere end andre, Der er mange årsager, ud over bivirkninger ved medicin o.a. En vigtig årsag er, at man ikke får diagnosticeret almindelig sygdomme hos dem i tide. Man må formode, at dette kompleks også på en eller anden måde kan gælde for andre med handicap.

Hvis jeg skal forstå en slags sandhed om kamp mod ulighed i sundhed når det vedrører mennesker med handicap, der ikke kan indgå i en dialog, hvor de selv kan medvirke til at tage et ansvar for deres sundhed og sygdomsbehandling – så handler det om at have pårørende eller andre der er parat til at træde til med et ansvar, der indebærer involvering og tid og tid og tid...

Vibeke Holscher, Steen Stavngaard og Birte Lynghøj.

Ulighed i sundhed

Samtale en sommeraften

Af Lasse Rydberg

En sommeraften møder jeg tre forældre og handicappolitikere for at forsætte debatten om ulighed i sundheden som en slags forlængelse af mødet med lægelig direktør Torben Mogensen. Det er *Birte Lynghøj*, *Vibeke Holscher* og *Steen Stavngaard*.

Vi tager ikke imod mennesker med knaster

”Min søn, der er udviklingshæmmet, fik revet sit korsbånd over for nogle år siden og måtte tage hjem fra ferie i Jylland med me-

get stærke smerter”, fortæller Steen Stavngaard. ”På hospitalet hjemme konstaterede man ved røntgenundersøgelse, at der var store skade på ledbånd og korsbånd. Det var i maj måned, og han fik en tid i august måned! Tre måneder i smertehelvede, hvad gør man? – Henvender sig til Privathospitalet Hamlet, der på en eller anden måde finder frem til, at han er udviklingshæmmet, og

Fortsættes side 29

melder tilbage, at man ikke modtager mennesker med knaster. Hvad gør man så...”?

Meget vel mødt

Samtale mellem de tre forældre handler om deres handicappede børns oplevelser gennem barndommen med hospitaler (også i udlandet), og overraskende viser det sig, at de er blevet meget vel mødt, måske fordi de to af dem har Down syndrom, et slags internationalt signal, dem kender vi.

Måske kan den positive oplevelse også ses i det Torben Mogensen pegede på, at pårørende kan have stor betydning for måden den handicappede bliver mødt på.

Birte Lynghøj spurgte på mødet med Torben Mogensen, om det ville mindske uligheden, hvis der blev indført obligatoriske sundhedstjek i Danmark. Det er allerede indført i England med gode resultater. Torben Mogensen mente, at en generel ordning ikke ville gøre det bedre, fordi dem, der ville drage mest nytte af det, ikke ville benytte tilbuddet. Men han mente dog, at det ville være en forbedring for en specifik gruppe fx for mennesker med udviklingshæmning. Steen Stavngaard er enig og peger på, at der i skolevæsenet i København var en årlig lægeundersøgelse af børn på specialskoler, mod de andre elever alene blev undersøgt ved skolestart og lige før skoleafslutning.

Alle er enige om, at familielægeordningen er vigtig – og når det gælder hospitaler, har de alle erfaring med at fast tilknytning til læge og sygeplejerske var vigtig, ikke kun i det konkrete møde, men også når disse teams har givet den positive historie videre til de øvrige medarbejdere på afdelingen.

Uvidenhed om handicap

Alle tre er enige om, og har massevis erfaring i, at rigtig mange læger de møder ved meget lidt om mennesker med udviklings-

hæmning. De oplever ofte lægen nervøs, på samme måde som alle andre i deres møde med mennesker med handicap. De taler sammen om, at der er eksempler på, at læger møder deres udviklingshæmmede barn med forestillinger, der ikke har rod i virkeligheden, deres møde med barnet er ikke altid befordrende for det videre forløb, også her oplever man, at man som forældre er vigtige for at mødet mellem barn (voksen) og læge, bliver optimal, realistisk og åbent.

Vibeke Holscher og Birte Lynghøj har begge tidligere oplevet natlæger på besøg, der først så deres barn som Down syndrom, før de overhovedet var parat til at se det, de var kommet for at se og gøre. Det første natlægen skrev på sin blok var iagttagelsen af handicapdiagnosen, frem for lungebetændelsen eller den falske strubehoste o.a.

Den voksne udviklingshæmmede i et problemfyldt felt

De tre forældre har voksne børn og har været med i mange år. De har erfaret at udviklingshæmmede som voksen, ja også som teenager, kan udvikle psykiske lidelser. Vibeke Holscher mener, at en tredjedel af voksne med udviklingshæmning udvikler psykiske lidelser. Det er her vi har et stort problem.

Der er tale om et særdeles stort skisma, da psykiatrien fra sin barndom skilte de udviklingshæmmede ud fra deres patientgruppe, og endnu ikke har åbnet for, ikke bare en forståelse af, at udviklingshæmmede også kan få psykiatriske sygdomme, men også har brug for den hjælp som ikke handicappede psykiatriske patienter kan få.

Et andet problem er, at mange (måske de fleste) med Down syndrom bliver demente ret tidligt i livet. Det er vigtigt at forholde sig til, men denne relative nye viden medfører

Fortsættes side 30

indimellem, at problemer med beboere diagnosticeres med demens uden at der er belæg for det, for således at skabe andre og nye måder at forholde sig til beboeren med, der ikke er stigmatiserende.

Ensomhed og savn

Samtalen bølger i den varme sommeraften. Mange erindringer vækkes, mange historier skal fortælles. Forældre i et langt liv, evigt til stede med deres børn også når de er voksne, det giver livserfaringer set med deres eget livsforløb med det ekstra liv, det er aldrig at kunne slippe sit barn. De ser livets dramaer udfolde sig, for de kan ikke melde sig ud. De er vidne med deres følelser til, hvordan ensomhed kan lædere livet, angst æde sjælen op og stress blive til uhelbredelig sygdom.

Det er sommeraftens sene tema, hvor fortællingerne handler om savnet af medarbejdere der holder op, den store sorg om at miste og historierne fortsætter...

Når det gælder sygdom siger Vibeke Holscher, at man bliver meget syg af stress, angst og ensomhed, og hun oplever som en smerte, hvordan stress er blevet en livsbetingelse for hendes barn, fordi forudsigelighed ikke er let at skabe og kræver meget stor indsigt og viden, og måske en særlig empati, fordi der er ikke langt fra stress til angst.

Ulighed i sundhed handler om måden man lever sit liv på, og for mennesker med udviklingshæmning under de vilkår der skabes af andre med de bedste meninger...

Se vores hjemmeside på

www.levkk.dk

Af Lasse Rydberg

Når man går ud og spiser på en restaurant, er det ofte for at opleve den mad, stedet ønsker at udvikle, den madfortælling den er kendt for. Mad skabes ofte som en særlig fortælling, der handler om kokken og stedet.

På Hotel- & Restaurantskolen har man tænkt, hvad sker der, hvis man vender det rundt og beder eleverne skabe retter til bestemte målgrupper med særlige udfordringer, men som stadig byder på de klassiske smage. Det handler her ikke om at restaurationen er i centrum, men mennesket.

Kokkeskolen indledte i den forbindelse et samarbejde med LAVUK Stjerne og dens fire

dagcentre om at udvikle mad til mennesker med handicap, som kan have tygge problemer, havde mistet lugtesansen og andet.

Det var først og fremmest en udfordring for skolens kokkeelever, at de i samarbejde med LAVUK skulle udvikle en række helt særlige serveringer. Nogle kendte og klassiske retter skabt til personer med særlige udfordringer i spise og oplevelsesprocessen. Det kom der nogle spændende opskrifter ud af, som kom til at udgøre en ny overraskende ny orienteret kogebog.

Det er to kokkeskoleklasse der midtvejs i deres uddannelse får en særlige udfordring,
Fortsættes side 32

der kan karakteriseret ved, at man med sin uddannelse skal komme meget tæt på virkeligheden, denne gang på mennesker med handicap og deres tilgang til at opleve god og ny spændende nytænkt mad, hvor de er inspirationskilden.

Kokkeskolen inviterede til reception for lancering af den nye kogebog i begyndelsen af juni. Kokkeleverne var delt op i 8 grupper der på store runde borde præsenterede deres mad og serveringsforslag. Man havde taget udgangspunkt i klassiske danske retter, og ikke bare tænkt dem smags- og serveringsmæssigt til dem der havde inspireret projektet, men i høj grad nytænkt alt det traditionelle, så man blev overrasket og fik en særlig gastronomisk oplevelse.

Annette-Marie Jensen fra LAVUK Stjernes venner udtrykte det sådan: "48 ambitiøse kokkelever og deres uddannelseschef har på kokkeskolens science-linje vist forståelse for og indsigt i, hvilke madbehov borgere i dette land også har". Der har været et projekt, hvor dagcentrene har haft besøg af 20-30 ivrige kokkelever, ikke for at lave mad sammen med centrets brugere, men for at få indsigt, ideer og inspireres af det man havde set. Det var faktisk et vildt projekt, der krævede stor indsats af alle dens aktører, og et særligt nærvær hos kokkeleverne, der meget stolt fremviste deres resultater ved receptionen.

Kogebogen beskæftiger sig med klassiske retter omsat i en forståelse af, at madlavning er leg, former, farver, sanseindtryk og eksperimentering. Når man læser opskrifterne bliver man gang på gang overrasket over opfindsomheden og madkreativitet,

Kogebog:

Science 1.15

Mennesket før måltidet

Skrevet af elever og medarbejdere

på Hotel- & Restaurantskolen.

ISBN 978-87-997696-5-0

Kan købes:

Venskabsforeningen Lavuk Stjernen

lavukstjennensvenner@gmail.com

Pris: 100,00 kr.

der fortæller historien om, at god gammel dags dansk mad kan blive en gastronomisk oplevelse. Bogen er tillige en grafisk nydelse, med fremragende fotos taget af elever på KTS. Kogebogen bør findes på alle bosteder og være til inspiration.

A festive background image featuring a Christmas tree with green needles and several ornaments, including a large red one and a smaller gold one. In the foreground, there are several wrapped gifts in gold and white paper with gold patterns and ribbons.

Julegaver fra LEV København

LEV København har tradition for at give kr. 150 til indkøb af en julegave til beboere i Københavns Kommune, der ikke har pårørende.

Hvem kan søge:

Pædagoger med kontakt til udviklingshæmmede uden pårørende.

Ansøgningen skal indeholde:

Navn, fødselsdag og bosted på beboeren.

Navn og telefonnummer på ansøger.

Om man ønsker at hente pengene på Sundbyvangs julemarked eller privat.

Hvordan:

Hver organisation udpeger en koordinator og sender ansøgningerne samlet til gjoe@email.dk eller Eva Gjõe, Højmosevej 10, 2400 Kbh. NV.

Ansøgningsfrist: Den 27. november 2015.

Pengene udleveres efter aftale med Eva Gjõe, tlf. 39 66 18 56 / 26 82 79 33.

Ansøgeren sørger for indkøb af gaven.

DEBATAFTEN

Med denne debataften ønsker vi at sætte fokus på Vejen til bedring hos udviklingshæmmede med stress, angst og sorg, samt andre psykiske lidelser

Oplægsholder: Hanne Veje, indehaver af StøtteCompagniet

Tirsdag den 15. september 2015 kl. 19.00

Kulturstationen Vanløse, Frode Jacobsens Plads 4, 1., 2720 Vanløse

---

Hanne Veje

Hanne Veje er indehaver af StøtteCompagniet og har en årelang erfaring med at udøve og formidle specialpædagogik for forvaltninger, skoler og bosteder samt for pårørende og fagpersoner. Hanne er medforfatter til bogen "Udviklingsforstyrrelser og psykisk sårbarhed". Hanne formidler på et højt fagligt niveau, men på en lettilgængelig, varm og humoristisk måde.

Hanne har selv en voksen pige, Sofie, som har infantil autisme.

Indhold

Når borgere med udviklingshæmning udvikler psykiatriske overbygninger, kan voksenalderpsykiatrien ikke altid bidrage til løsninger. Borgerne kan være meget vanskelige at indlægge i et normalt psykiatrisk sengemiljø. Bostedernes personale kan blive i tvivl om de overhovedet kan magte opgaverne omkring borgere der udvikler psykiske lidelser. Det påvirker de pårørende alvorligt, når de professionelle begynder at ryste på hånden. Det behøver ikke at være sådan.

Hanne gennemgår med inspiration fra egne cases, hvordan vi som fagpersoner og forældre kan hjælpes ad med at støtte

udviklingshæmmede med stress, angst og sorg, samt andre psykiske lidelser i at få det bedre. Hannes erfaring er, at vi ofte ad pædagogisk vej i samarbejdet kan lykkes med at øge borgernes trivsel gevaldigt, herunder tilvejebringe øget livsglæde og færre magtanvendelser samt en nedsættelse af medicinforbruget.

Spørgsmål og diskussion

Under sidste punkt i programmet vil Jytte Salbæk støde til. Jytte arbejder som speciallærer på UiU og bistår StøtteCompagniet i forhold til f.eks. behovsudredninger og supervision i komplekse sager omkring borgere med udviklingshæmning. Jytte har selv en voksen søn, Anders, som har udviklingshæmning, Tourettes o.a.

Offentlige transportmuligheder

Bus: Linie 22, 13 og 9A til Vanløse Station.

S-tog: Linie C til Vanløse Station.

Metro: Endestationen ved Vanløse Station.

Indgang ved siden af flaskeindleveringen til Føtex.

Debatarrangement i samarbejde med Suka

Medlemskontingent: sæt venligst X

☐ Årligt med blad	300 kr.	☐ Årligt med blad	150 kr.
☐ Årligt for par med blad	425 kr.	☐ Årligt for par med blad	225 kr.
☐ Årligt uden blad	175 kr.	☐ Årligt uden blad	75 kr.
☐ Livsvarigt med blad (enkelt person)	3.500 kr.	☐ Livsvarigt med blad (enkelt person)	3.500 kr.
☐ Årligt for forening med blad	800 kr.		
☐ Årligt abonnement	300 kr.		

Pensionist/studerende *)

☐ Årligt med blad	150 kr.
☐ Årligt for par med blad	225 kr.
☐ Årligt uden blad	75 kr.
☐ Livsvarigt med blad (enkelt person)	3.500 kr.

Betal først, når girokortet modtages.**Firmamedlemskaber**

☐ Alm. med blad	800 kr.
☐ Guldmedlem med blad (pr. år)	5.000 kr.
- Et Guldmedlem får ret til at bruge LEVs logo samt at blive nævnt på LEVs hjemmeside.

Undertegnede ønsker at blive medlem af LEV København

*) Angiv her hvilket år du forventer at afslutte dit studie: _____

SKRIV VENLIGST MED BLOKBOGSTAVER:

Navn: _____

Evt. samlevers navn (parmedlemskab): _____

Adresse: _____

Postnummer: _____ By: _____

Telefon: _____ E-mail: _____

Landsforeningen LEV er interesseorganisationen, der siden 1952 har arbejdet for at forbedre udviklingshæmmedes vilkår.Landsforeningen LEV · Blekinge Boulevard 2 · 2630 Taastrup
Tlf. 3635 9696 · Fax 3635 9697 · E-mail: lev@lev.dk · URL: www.lev.dk**HUSK
PORTO**Landsforeningen LEV
Blekinge Boulevard 2
2630 Taastrup**Du kan også tilmelde dig på www.lev.dk**